

יוכל להקריב פסח שני [וכגון באופנים שהתבארו לעיל (פ, א)] [מזוז"א זבחים ד, יז].

שָׁנָה או נֶאֱמַר וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי, כפי שנדרש בירושלמי (פסחים ט, א) מכפל הלשון בפסוק (במדבר ט, י) 'איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו'', או מהצד השווה שבין טמא ובין דרך רחוקה. ומבואר בגמ' [להלן בסמוך], שאפילו אם הזיד ולא עשה את הראשון יעשה את השני, ודרשוהו בירושלמי (שם) ממה שנאמר (שם, יג) 'והאיש', לרבות את המזיד.

שָׁאֲלוּ פְטוּרִין מִהִכָּרֶת - שטמא, ומי שהיה בדרך רחוקה, או שגג ואנוס, פטורים מכרת, ולכן הזכירה התורה את מי שהיה בדרך רחוקה בכלל שאר הפטורים, ללמד שמי שהיה בדרך רחוקה פטור מכרת גם באופן שלא היה אנוס, כגון שהיה יכול להתקרב, או לשלוח קרבן על ידי שליח (ראה פני שלמה בביאור דברי רש"י).

מאידך, יש מפרשים שכונת המשנה 'שאלו פטורין מהכרת', שהתורה הזכירה פטור כרת בטמא ודרך רחוקה כדי ללמד שהם פטורים מכרת אף באופן שהזידו ולא עשו פסח שני, בניגוד לאנוס ושווג שאינם פטורים מכרת באופן שהזידו ולא עשו פסח שני (רמב"ם בפיה"מ ובהל' קרבן פסח קרבן פסח ה, ב, וכדעת רבי להלן צג, א שאנוס ושווג בראשון והזידו בשני חייבים כרת), שעל טמא ודרך רחוקה לא חל כלל חיוב עשיית קרבן פסח, בניגוד לאנוס ושווג שחל עליהם החיוב אלא פטורים מחמת אונסם ושגגתם, בתנאי שלא היו יכולים להשלים את חיובם בפסח שני (רדב"ז ח, נד). [אכן גם לדעה זו, אין ענין בחומרא שנהגו בה אחדים מזקני ירושלים בזמן הזה - לשהות בדרך רחוקה בזמן הקרבת פסח כדי להפקיע את עצמם לגמרי מהחיוב ולא להיות רק בגדר אנוסים, - כי בלאו הכי אין חיוב להקריב קרבן פסח בזמן הזה (הערות הגר"ש אלישיב ותשובות והנהגות ו, קח, ראה שם ושם שהרחיבו לבאר את טעם הדבר)].

גְּמָרָא. רַב נַחֲמָן אֲמַר הוֹרְצָה. ופטור מפסח שני (רש"י), ומכל מקום הפטור של דרך רחוקה נאמר גם באופן שהיה יכול למצוא שליח שיקריב עבורו את הפסח הראשון, שהפטור של דרך רחוקה נאמר גם באופן שלא היה אנוס והיה יכול להביא קרבן (פני שלמה, הובא לעיל ד"ה שאלו; מנחת שלמה, וראה עוד לעיל ד"ה משנה). וקרבו של הנמצא בדרך רחוקה, הוא קרבן רשות שאינו דוחה את השבת [אם אין עליו מנזיים נוספים שנמצאים בדרך קרובה] (דבר שמואל).

דִּתְנִן וְכו' וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן וְכו' מִכְּלָל דְּאֵי בְּעֵי עֶבֶד - שאם היה רוצה, היה יכול להקריבו על ידי שליח, שאילו היה הדין שאינו יכול להקריב על ידי שליח, היתה המשנה כותבת בקצרה 'מי שהיה בדרך רחוקה, יעשה את השני', והיה הדבר מובן מאליה שכיין שהיה בדרך רחוקה בודאי שלא עשה את הראשון (אדרת אליהו [לדבי רפאל עמנואל חי ריק]).

אֵילִימָא אֲשׁוּגָה וְנֶאֱמַר, שׁוּגָה וְנֶאֱמַר כְּנִי כֶּרֶת נִינְהָ, שאפילו אם היו מזידיים בכך שלא עשו קרבן פסח שני, הרי לדעת רבי נתן ורבי חנניא [בגמ' להלן (צג, א)] אינם חייבים כרת, ולא מסתבר להעמיד את המשנה שלא כדעתם [אכן לדעת רבי (שם), אם הזידו בשני חייבים כרת, ולדעתו כך נדרש הכתוב, שטמא ודרך רחוקה פטורים מכרת למרות שהזידו בשני, בניגוד לשווג ואנוס שחייבים כרת באופן זה] (לחם משנה קרבן פסח ה, ב, בדעת הרמב"ם המובא לעיל במשנה).

שְׁבוּדִקִין לְעוֹשֵׂי פֶסַח וְאֵין בּוֹדֵקִין לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה, משום שבפסח חייב להקריב היום, מה שאין כן באוכלי תרומה שיכולים להקיף יום או יומיים ואחר כך יאכלו את התרומה (רש"י). ויש שכתבו, שבפסח כיון שיש בו כרת לא העמידו דבריהם, אבל תרומה אין בה אלא עשה שאין בו כרת, ולפיכך העמידו דבריהם (תוס', רא"ש אהלות יח, ד. וראה רש"י שתמה על רש"י למה לא פירש כן, וכמו שפירשו בגמ' לעיל לענין אונן בחילוק בין פסח לקדשים).

מֵאֵי בּוֹדֵקִין אֲמַר רַב הִנְהָה אֲמַר שְׁמוּאֵל מִנֶּפֶח בֵּית הַפָּרֶס וְהוֹלֵךְ, ואף שהיתר זה נאמר גם לצורך מצוה שאין בה כרת, וכפי שמצינו בעירובין (כו, ב) שהתירו לכהן לערב עירוב תחומין בבית הפרס, מכל מקום הוצרכו להתיר מיוחד בפסח שלא העמידו דבריהם במקום כרת, משום שמאידך גיסא גם באכילתו בטומאה יש איסור כרת [ואכן, בתרומה שיש באכילתה בטומאה חיוב מיתה בידי שמים, ואילו בהימנעות מאכילתה אין איסור כרת, העמידו דבריהם ולא התירו לסמוך על בדיקה זו, וכפי שנתבאר לעיל] (תוס'). ויש שפירש, שלגבי פסח לא העמידו דבריהם, וההולך על ידי ניפוח יאה טהור כדי שיוכל להקריב את קרבן הפסח, אבל לגבי עירוב תחומין העמידו דבריהם שהוא טמא, אלא שהתירו לו להיכנס ולטמא את עצמו לצורך העירוב (תוס' בכורות כט, א). ויש שלא גרס 'מאי בודקין', וביאר שדברי רב יהודה אינם נסובים על המשנה שבדקין לעושי פסח, והבדיקה שהובאה במשנה היא על ידי שמביא נפה ומנפה את העפר שהוא יכול להסיטו, ובדיקה זו אכן מועילה רק בפסח משום שלא העמידו דבריהם במקום כרת, ואילו רב יהודה בא להוסיף, שבדיקה על ידי ניפוח מועילה בכל אופן ואפילו לדבר הרשות (ר"ת, הובא בתוס' בכורות שם).

בֵּית הַפָּרֶס שְׁנִידֵשׁ טָהוֹר, שדריסת הרגלים העבירה את העצמות מהשדה (רש"י, תוס' נדה נז, א). ויש שכתב, שהדישה שחקה את העצמות עד שלא נשאר בהן כשעורה (רש"י עירובין ל, ב, כתובות כח, ב). ויש שכתב, שעל ידי הדישה מתכסות העצמות בעפר, ומעתה אין לחוש שיגע בהן בהליכתו (מאירי נדה נז, א).

פרק תשיעי - מי שהיה

הקדמה. פרק זה ממשיך לעסוק בדיני קרבן פסח: באופנים שונים שבהם נדחים מפסח ראשון לפסח שני [כגון טמא ומי שהיה בדרך רחוקה, ועוד], בחילוקים שבין פסח ראשון לפסח שני, ובדין קרבן פסח שאינו ראוי להקרבה (מאירי).

מִשְׁנֵה. מִי שְׁהָיָה טָמֵא אוֹ גֵרֵךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן, שהתורה פטרה את מי שהיה בדרך רחוקה מעשיית הפסח [בהתאם לגדרי 'דרך רחוקה' שיתבארו במשנה הבאה (להלן צג, ב)], ואפילו כשאינו בגדר אנוס, מכל מקום חל הפטור של דרך רחוקה, שהרי לדעת רבי אליעזר [במשנה ובגמ' להלן (צג, ב - צד, ב)] הפטור חל גם על מי שהיה קרוב לעזרה, וגם לדעת חכמים [במשנה שם], הפטור נקבע כפי שיעור ההילוך ברגליו, למרות שיכול להגיע על ידי סוסים ופרדים [ראה גמ' להלן (צד, א)], ואפילו לתכחילה אין חיוב להתקרב ולהכניס עצמו לחיוב (צל"ח לעיל ג, ב). ויש סוברים, שלתכחילה מצוה להתקרב, אלא שאם היה בדרך רחוקה נפטור מכרת (אור שמח קרבן פסח א, יח, וראה מנחת חנוך מוצא זה אות יג).

יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי, אכן, הפטור של דרך רחוקה אינו שייך להקרבת פסח שני, אלא פטור דרך רחוקה חל אפילו באופן שידוע שלא